

ci ideolojisine rağmen şiddeti gayri meşrû sayar ve İslâm devletine barışçı, demokratik ve parlamenter yollardan gidileceğine inanır.

Cemâat-i İslâmî, İslâmî düzenin kurulması ve sonuç olarak Allah'ın rızasını kazanma ve âhirette kurtulma hedefine ulaşmak için dört maddelik bir program benimsemiştir. 1. İlahî değerler ve prensiplerin ışığında insan düşüncesini yeniden şekillendirmek. 2. Ferdi değiştirip kötü huylarından temizleyerek gerçek bir İslâmî şahsiyete kavuşturmak. Davete uyanların tamamını bir nizamla sokarak onların da insanları Allah'ın yoluna davet etmek üzere düzenli çalışmalar yapmalarına yardımcı olmak. 3. Toplumun bütün kurumlarını ve kişiler arasındaki ilişkileri İslâm öğretisine göre tanzim etmek ve düzeni yeniden kurmak üzere mümkün olan bütün adımları atmak. Bu amaçla eğitim programlarını, sosyal hizmetleri ve kültürel faaliyetleri desteklemek. 4. İslâm toplumunun liderliğinde bir inkılâp yapmak; ülkedeki siyasî ve sosyoekonomik hayatı İslâm ölçülerıyla yeniden düzene sokmak ve nihayet bir İslâm devleti kurmak.

Faaliyet ve hedeflerinin geniş kapsamlı oluşu sebebiyle Cemâat-i İslâmî başından beri büyük problemlerle karşılaşmıştır. Bunda toplumun içinden, Batılı güçlerden ve onların temsilcilerinden gelen muhalefetin payı büyüktür. Pakistan'daki en önemli engeller, bürokratlarla ordunun temsil ettiği feodal ve laik gruplardır. Ayrıca bazı İslâmî partiler de seçimlerde Cemâat-i İslâmî'yi kendilerine rakip gördüler. Teşkilâtın eğitim görmüş kesimde önemli bir tabana sahip olmasına rağmen kırsal kesimde ve sıradan insanlar üzerindeki etkisi sınırlı kalmış, İslâmî siyasete yeni bir anlayış getirmişse de toplumdaki geleneksel güç odağı engellerini aşamamıştır. Bunun sonucu olarak da kendi ahlâkî ve ideolojik ağırlığını bütünüyle ve doğru bir şekilde siyasî ağırlığa dönüştürememiştir.

Teşkilâtın önemli başarılarından biri, müslümanlar arasında yaygın olan kendine güvensizlik duygusunu ortadan kaldırması, din ve politika arasındaki koparılan bağları yeniden sağlamlaştırması ve İslâmiyet'in yalnız müslümanların değil bütün insanlığın bugün karşılaştığı problemleri çözebilecek bir alternatif dünya düzeni olduğu inancını getirmesidir. Bu çağda en azından Güney Asya'daki İslâmî anlayışa yeni bir siyasî üslup kazandırmış ve artık "İslâm ideolojisi, İslâm devleti, İslâm anayasası, İslâm'ın ekonomik ve politik sistemi" gibi ifadeler müslüman yazarlar ve siyaset adamları tarafından her yerde kullanılmaya başlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

- Abd al-Samad Rahmani, *Cemâ'at-i İslâmî ki Da'vet, Hizmet or Tarîka-i Kar ki je İzâh*, Deoband 1352/1933; a.mlf., *Mevlânâ Mevdûdî ki Târîh-i İslâmî*, Lahore 1956; S. A. A. Mawdu-di, *Cemâ'at-i İslâmî ki Da'vet*, Râmpûr 1948; a.mlf., *Cemâ'at-i İslâmî, us ki Maqşad*, Lahor 1953; a.mlf., *Cemâ'at-i İslâmî ki 29 Sâl*, Lahor 1970; Misbahul Islam Faruqi, *Jamaat-i Islami Pakistan: Literature, Leadership, Organization, Ideal, Achievements, Programme*, Lahore 1957; L. Binder, *Religion and Politics in Pakistan*, Berkeley 1961, s. 263-298; Khurshid Ahmad, *Tahrîk-i İslâmî*, Karachi 1963; Ali Mümtaz Âsi, *Mevlânâ Ebû'l-A'lâ Mevdûdî or Cemâ'at-i İslâmî*, Lahor 1964; İsrar Ahmad, *Tahrîk-i Cemâ'at-i İslâmî*, Lahore 1966; C. J. Adams, "The Ideology of Mawlana Mawdu'di", *South Asian Politics and Religion* (ed. D. E. Smith), Princeton 1966, s. 371-397; a.mlf., "Jamâ'at-i İslâmî", *ER*, VII, 515-517; F. K. Abbot, *Islam and Pakistan*, New York 1968, s. 171-228; a.mlf., "Mawlana Mawdu'di on Quranic Interpretation", *MW*, sy. 48 (1948), s. 6-19; a.mlf., "The Jamaat-i Islami of Pakistan", *MEJ*, XI/1 (1957), s. 37-51; Kausar Niyazi, *Cemâ'at-i İslâmî 'Avâmî 'Adâlet mîn*, Lahor 1974; Kalim Bahadur, *The Jamaat-i Islami of Pakistan*, Delhi 1977; Syed Asad Gilani, *Mawdu'di; Thought and Movement*, Lahore 1978; a.mlf., *Târîh-i Cemâ'at-i İslâmî*, Lahor 1982; Q. Z. Siddiqî v.dğr., *Islamic Perspectives: Studies in Honour of Mawlana Sayyid Abul Ala Mawdu'di*, Leicester 1979, s. 3-14; Asaf Hussain, *The Islamic Movement in Pakistan, Islamic Movements in Egypt, Pakistan and Iran: An Annotated Bibliography*, London 1983, s. 47-83; Ashiq Kashmiri, *Târîh-i Tahrîk-i İslâmî Cammû ve Keşmîr*, Lahor 1989; Abad Shahpuri, *Târîh-i Cemâ'at-i İslâmî*, Lahor 1989; Khalil Ahmad al-Hamidi, *Tahrîk-i İslâmî ki 'Âlemî Eşârât*, Lahor 1990; Mumtaz Ahmad, "Islamic Fundamentalism in South Asia: The Jamaat-i Islami and the Tablighi Jamaat", *Fundamentalism Observed* (ed. M. E. Marty — R. S. Appleby), Chicago 1991, s. 430-457; K. B. Sayeed, "The Jamaat-i Islami Movement in Pakistan", *Pacific Affairs*, XXX/1 (March 1957), s. 59-68; Aziz Ahmad, "Mawdu'di and Orthodox Fundamentalism", *MEJ*, XXI (1967), s. 369-380; Sibte Mehdi, "Jamaat-i Islami's Policy Towards the Zia Regime", *Saura al-Islam*, V/7 (1978), s. 6-17; a.mlf., "The Way Ahead for Jamaat-i Islami", a.e., VI/1 (1979), s. 8-16; W. L. Richter, "The Political Dynamics of Islamic Resurgence in Pakistan", *Asian Survey*, XIX/6, Berkeley 1979, s. 547-557; H. Mintjes, "Mawlana Mawdu'di's Last Years and the Resurgence of Fundamentalist Islam", *Al-Mushir*, XXII/2 (1980), s. 46-73; M. Manazir Ahsan — M. A. Anees, "Contemporary Islamic Resurgence - A Selected Bibliography (1979-1982)", *The Muslim World Book Review*, II/4, Leicester 1982, s. 55-67; Javed Ansari, "Jamaat-i Islami and the Politics of Pakistan", *Arabia*, London 1985, s. 64-65; F. Robinson, "Mawdu'di", *EJ* (İng.), VI, 872-874. M. MANAZIR AHSAN

CEMÂAT-İ TEBLİĞ

(جماعت تبلیغ)

Hind-Pakistan alt kıtasında kurulan ve ferdî takvâyı savunan milletlerarası dinî cemiyet.

Tebliğî Cemâat, Tebliğî Tahrîk, Tahrîk-i İmân ve Dinî Da'vet adlarıyla da bilinen Cemâat-i Tebliğ, Mevlânâ Muhammed İlyas tarafından 1926 yılı civarında Delhi'nin güneybatısında yer alan Mevat'ta kuruldu. Daha sonra Delhi'nin eski kesimindeki Bastinizâmeddin'e taşındı ve burası zamanla hareketin milletlerarası merkezi haline geldi. Mevlânâ İlyas, Delhi'nin kuzeyindeki Muzaffernagar'ın Kandehele kasabasından seçkin âlimler ve süfler ailesine mensuptur. Küçük yaşta hâfız oldu ve Diyûbend'deki Dârülülûm'da Mevlânâ Reşid Ahmed Gangûhî gibi âlimlerden dinî ilimler tahsil etti. Diyûbend yakınlarındaki Sahâranpûr'da bir süre hocalık yaptıktan sonra 1917 yılında babasının Delhi'deki medresesinin başına geçti. Kısa zamanda, uygulanmakta olan eğitim sisteminin kendini tatmin etmediğini görenek hurafeleri içinde yaşayan ve hayatlarında İslâm'ın izlerine çok az rastlanan Mevatî müslümanları arasında tebliğ ve ıslah çalışmalarına başladı. 1926'da ikinci hacından dönüşünde bugün cemaat mensuplarının bütün dünyada uyguladıkları tebliğ yöntemlerini geliştirdi.

Mevlânâ İlyas vefat edince (1944) "Hazaratçı" lakabıyla şöhret bulan oğlu Mevlânâ Yûsuf emirliğe geçti. Babasının çalışmalarını geliştiren Mevlânâ Yûsuf, Cemâat-i Tebliğ'i yalnız Hindistan alt kıtasında değil bazı Arap ülkeleriyle Avrupa, Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya'da da yayarak dünyanın başlıca reform hareketlerinden biri haline getirdi. Mevlânâ İlyas'ın ölümünden sonra Mevat dışında Muradâbâd'da toplanan ilk yıllık konferansa birkaç yüz kişi katılırken 1988'de Lahor yakınlarındaki Rayvend'de tertip edilene doksan ülkeden gelen 1 milyondan fazla müslüman katıldı. Bu konferansla her yıl Bengladeş'te yapılan yıllık toplantıların (tongi ictimâ) hacdan sonra en çok müslümanın bir araya geldiği toplantılar olduğu kabul edilmektedir. Batı'da ise İngiltere'de yılda bir defa yapılan Dewsbury toplantıları birkaç bin cemaat mensubunu bir araya getirir; Amerika Birleşik Devletleri'nde 1988'de Chicago'da yapılan

kongreye ise 6000 civarında müslüman katılmıştır. Mevlânâ Yûsuf'un Lahor'da ölümünden sonra (1965) kendisi gibi bir âlim olan kayınbiraderi Mevlânâ İnâmül Hasan hareketin üçüncü emîri oldu.

Cemâat-i Tebliğ, İslâm tarihinde siyaseti önemsiz, hatta gereksiz sayan ve dinden ayrılabilceğini öne süren ilk harekettir. Bu sebeple liderler iman tazelenmeyi, tebliğ ruhu aşılamaı, İslâmî bilgi elde etmeyi ve yaymayı, iyiliği emredip kötülükten sakındırmayı ve karşılıklı sevgiyle birlikte çalışmayı vurgularken üyelerin tebliğ sırasında her türlü siyasetten uzak durmasını isterler. Bu arada dikkat edilmesi istenen bir başka husus da şeriata tâbi olmak ve dinî konularda tartışmamaktır. Bu dar çerçevedeki din kavramının veya eksik boyutlu İslâmî anlayışın onlara zarar vermediği, hatta fayda getirdiği söylenebilir. Çünkü Cemâat-i Tebliğ'i bir grup olarak görmeyen müslüman ve gayri müslim hükümetler, faaliyetlerine müsaade ettikleri gibi çeşitli konularda yardımda da bulunmaktadır. Bu tutum ayrıca hareketin her tür müslümanı şemsiyesi altında toplamasını sağlamıştır. Ancak Cemâat-i Tebliğ, ibadetlerin yanında siyasi etkinliği savunan Cemâat-i İslâmî'ye karşı prensipte ayrıldıkları için başından beri bir hoşnutsuzluk, hatta düşmanlık beslemiş ve bu hareketin lideri Mevlânâ Mevdûdî aleyhine fetva dahi çıkarmıştır.

Çalışmaların sistematik şekilde yürütülebilmesi için altı temel prensip geliştirilmiş ve bunlar zamanla topluluğun işareti haline gelmiştir. 1. Kelime-i tevhid ve tayyibe. İmanın ifadesi olarak devamlı surette Allah'ı zikretmek ve kelime-i şehâdet getirmek, günlük hayatta Allah ve Resulü'ne tam itaat etmek. 2. Namaz. Beş vakit namazı dosdoğru kılmak ve bu yolla kendini devamlı yenileyerek günlük hayatta namazın etkisini görmek; ayrıca nâfile namazlara da devam ederek Allah'a yaklaşmaya çalışmak. 3. İlim ve zikrullah. Hz. peygamber'in insanlığa rehber olarak neler getirdiğini bilmeden dinin hakikati öğrenilemez. Bunları öğrenmek ve öğretmek her müslümanın görevidir. Bu sebeple sabah ve akşam saatlerinin bir kısmı İslâm'ın temel prensiplerini öğrenmekle ve zikir, namaz, istiğfarla geçirilmelidir. İlim ve zikir birbirini tamamlar. İlimsiz zikir etkili olmaz, zikirsiz ilim de boş bir kabuktur. 4. İkrâm-ı müslimîn ve ihtirâm-ı müslimîn. İn-

sanlara karşı saygılı ve yumuşak olmak yalnız dinî bir görev değil tebliğin etkili olması için gerekli bir şarttır. Başkalarının, özellikle yaşlıların, komşuların, yoksulların haklarına riayet edilmeli ve daima kendi haklarından fedakârlık yapmaya hazır olunmalıdır. 5. İhlâs-ı niyyet. Davranışlar samimi ve Allah rızâsı için olmalı, dünyevî kazanç kaygısı taşınamalıdır. 6. Tefrîğ-i vakt. Dünya işlerinden tebliğ çalışmalarını için gönüllü olarak vakit ayırmak. Bu husus, Cemâat-i Tebliğ'in kendi buluşu ve en önemli ilkesidir. Bazan bu altı maddeye bir yedincisi eklenir ki o da gereksiz, faydasız, yasaklanmış konuşma ve davranışları terketmek (terk-i mâlâyâ'nî), vakti mânevî kazanç sağlamayan şeylerle geçirmemektir.

Cemâat-i Tebliğ'in başlıca özelliği, resmî bir üyelik sistemine ve bürokratik organizasyona sahip bulunmayışıdır. Çalışma merkezleri camiler olup ayrıca büroları yoktur. Teşkilât, eğitimleri ve ekonomik durumları ne olursa olsun müslümanları bir araya gelmeye çağırır. Tefrîğ-i vakt ilkesine uymayı taahhüt edenler cemaate alınıp ve eğitilerek bir tebliğ grubunda görevlendirilir. "Vaktin tasadduk edilmesi" anlamına gelen bu ilke uyarınca cemaat üyesi, tebliğ çalışmaları için kırk gününü ayırarak kapı kapı, şehir şehir, ülke ülke dolaşp zamanından, parasından ve rahatından fedakârlıkta bulunacak, böylece Hz. Peygamber'in izinden gitmiş olacak ve hizmetlerinin karşılığını almayı da âhirete bırakacaktır. Yaklaşık onar kişiden oluşan tebliğ grupları ortak bir şekilde kardeşlik, uyum ve sevgi ortamında yaşarlar. Her grubun mensupları, aralarından İslâmî bilgisi en fazla olanı "muallim", idarecilik yeteneği olanı da "emir" seçerler. Grup üyeleri namaz ve zikir için camide toplandıktan sonra temiz ve ciddi bir görünümle dışarı çıkarlar ve davranışlarına çok dikkat ederler. Tebliğ görevine "çilla" (çile) veya "mihnet" adı verilir. Tebliğ çalışmasının âlimlerin öncülüğünde yapılmasını gerektiğini savunan diğer İslâmî grupların aksine Cemâat-i Tebliğ'e göre bu iş her müslüman tarafından yapılabilir ve âlim olsun olmasın her müslümanın görevidir. Çünkü tebliğ çalışması zaten öğretici ve eğitici; diyar diyar gezerek insanlara İslâm'ı anlatan bir kimse mânevî ve sosyal birçok tecrübe kazanır ve böylece bu yolda yetmiş olur.

İbadetlere itina göstermesi, davaya bağlılığı ve sadeliği sebebiyle kısa sürede 100.000'lerce sıradan müslüman Cemâat-i Tebliğ'e katıldı. Ancak çok hızlı büyümesine rağmen bu hareket zamanla kapalı bir sistem haline geldi. Mevlânâ İlyas'ın 1920'li yıllarda ortaya koyduğu tebliğ metotları hiç değişmedi. Üyelere siyasetten uzak durmalarının yanı sıra cemaate mensup birkaç âlimin kitaplarından başkasını okumalarını empoze edildi. Cemâat-i Tebliğ'in bir özelliği de kadınlara ve gayri müslimler arasında faaliyet göstermemesidir. Liderler basında görünmekten ve propagandan kaçınırlar, ayrıca dergi veya akademik yayınların tebliğ aracı olarak kullanılmasına da taraftar değildirlir. Ticarete ve endüstride gelişmiş ülkelerin ortaya çıkardığı problemlere cevap verebilecek herhangi bir aydın veya âlim yetiştirilmemiştir; çünkü sınırlı İslâm anlayışı sebebiyle bu konular ilgiye değer bulunmamaktadır. Bütün bunlara rağmen Cemâat-i Tebliğ çağımızın en önemli milletlerarası İslâmî hareketlerinden biri olmaya devam etmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

- Ebul Hasan Ali Nedvi, *Ek Ehem Dîni Da'vet*, Leknev 1941; a.m.f., *Life and Mission of Maulana Muhammad Ilyas*, Lucknow 1983; Mawlana Muhammed Ilyas, *A Call to Muslims, Message to an All-India Conference of Ulama and the Muslim Political Leaders at Delhi in April 1944*, Lyallpur 1944; İftihâr Ferîdî, *Tebliğ-i Kem*, Delhi 1967; M. Anwarul Haq, *The Faith Movement of Mawlana Ilyas*, London 1972; I. S. Marwah, "Tabligh Movement Among the Meos of Mewat", *Social Movements in India* (ed. M. S. A. Roa), New Delhi 1979, II, 79-100; Takıyyüddin el-Hilâlî, *es-Sirâcü'l-münir ft tenbîhi Cemâ'ati-Tebliğ ilâ ahtâ'ihim*, Casablanca 1979; C. W. Troll, *Five Letters of Maulana Ilyas (1885-1944), the Founder of the Tablighi Jamaat*, Bombay 1985; Mawlana Wahiduddin Khan, *Tabligh Movement*, New Delhi 1986; F. Robinson, *Varieties of South Asian Islam*, Coventry 1988, s. 14-16; F. Dassetto, "The Tabligh Organization in Belgium", *The New Islamic Presence in Western Europe* (ed. T. Gerholm — Y. G. Lithman), London 1988, s. 159-173; Muhammed Thani Hasani, *Sevânih-i Hazret-i Mevlânâ Muhammed Yûsuf Kandehlevî*, Leknev 1989; Mawlana Manzur Numanî, *Tebliğ-i Cemâ'at, Cemâ'at-i İslâmî o Barelût Hazret*, Leknev 1989, s. 20-37; Abdülhâlik Bîrzâdeh, *eş-Şeyh Muhammed İlyâs ed-Dihlevî*, Kahire 1990; Mumtaz Ahmad, "Islamic Fundamentalism in South Asia: The Jamaat-i Islami and the Tablighi Jamaat", *Fundamentalism Observed* (ed. M. E. Marty — R. S. Appleby), Chicago 1991, s. 451-530; S. Ebul Ala Mevdudi, "Ek Ehem Dîni Tahrik", *Tarjuman al-Qur'an*, sy. 15, Ekim 1939; Emin Ahsan Islahi, "Mevlânâ Muhammed İlyâs ki Tebliğ-i Tahrik", a.e., sy. 29 (1946).

